

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО**

УДК 342.9.03(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2024.2.08>

Роман Ігорович Богданов,

*доктор філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент»,
Харківський національний університет внутрішніх справ
(докторант);*

 <https://orcid.org/0009-0004-4790-7627>,
email: bogdanov.roman@univd.edu.ua

**ХАРАКТЕРИСТИКА ПОВНОВАЖЕНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
УПРАВЛІнь ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ**

Проаналізовано наукові погляди вчених щодо розуміння поняття «повноваження територіальних управлінь Державного бюро розслідувань». Спираючись на проведений аналіз, зроблено висновок, що повноваженнями є законодавчо встановлений обсяг прав та обов'язків, який дозволяє повною мірою та максимально ефективно реалізувати завдання і функції територіальних управлінь Державного бюро розслідувань. Зазначено, що відповідні повноваження найбільш доцільно поділити на дві групи: 1) за суб'єктом, якому повноваження належать; 2) за спрямованістю.

Ключові слова: повноваження, правовий статус, територіальні управління, Державне бюро розслідувань.

Оглядова стаття

Постановка проблеми

Створення Державного бюро розслідувань (далі – ДБР) стало важливим кроком у напрямі забезпечення якісного та ефективного функціонування всього правоохоронного сектору нашої держави, а також затвердження режимів верховенства права та законності. Окрім того, в умовах сьогодення ДБР починає відігравати все більш важливу роль у забезпеченні належного функціонування всіх інших державних інституцій. Водночас слід зауважити, що робота ДБР прямо залежить від якості та результативності виконання повноважень його територіальних управлінь.

Стан дослідження проблеми

Варто зазначити, що окремі проблемні аспекти, пов'язані із правовим статусом територіальних управлінь ДБР, у своїх працях розглядали А. І. Аркуша, О. В. Бордун, В. В. Владишевська, Є. О. Дика, О. О. Дра-

ник, Ю. М. Крамаренко, М. С. Моїсєєв, І. В. Цюприк, В. В. Чумак та багато інших науковців. Утім, попри значний теоретичний доробок, у науковій літературі недостатньо опрацьованим є питання повноважень територіальних управлінь ДБР.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є характеристика повноважень територіальних управлінь ДБР. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі *завдання*: з'ясувати сутність і зміст поняття «повноваження»; проаналізувати норми чинного законодавства, які визначають повноваження територіальних управлінь ДБР.

Виклад основного матеріалу

Повноваження – це «визначені актами позитивного права або індивідуальним договором права та обов'язки особи, яка представляє у відповідних відносинах інтереси іншого суб'єкта права (народу, держави, територіальної громади, юридичної або фізичної особи)» [1, с. 111]. Отже, в основі повноважень є формальна визначеність, вони складаються з прав та обов'язків та реалізуються в інтересах іншого суб'єкта. С. С. Шоптенко надає таку характеристику ознак повноважень правоохоронних органів: «закріплені в законодавстві, що регламентують таку діяльність; реалізуються у чітко визначеній сфері; застосовуються у встановлених процедурах; мають бути спрямовані на виконання поставлених перед нею завдань; за зловживання повноваженнями настає відповідальність» [2, с. 97].

До кола елементів змісту повноважень, окрім закріплених за органом виконавчої влади прав і обов'язків, В. Я Малиновський відносить також «обов'язки нести відповідальність за наслідки виконання повноважень – так звані “юрисдикційні” обов'язки. Центральне місце і переважну частину серед повноважень органу виконавчої влади займають державно-владні (основні) повноваження, тобто повноваження щодо прийняття обов'язкових до виконання рішень і забезпечення їх здійснення тими, кому вони адресовані» [3, с. 548]. Таким чином, повноваження конкретного органу складаються з визначених законодавством прав та обов'язків щодо реалізації завдань і функцій.

У Законі України «Про Державне бюро розслідувань» у ст. 6, присвяченій повноваженням ДБР, прямо зазначено, що «їх реалізація здійснюється відповідно до покладених на нього завдань та у межах своєї компетенції»¹. Надані цієї статтею Закону повноваження

¹ Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19> (дата звернення: 10.05.2024).

доцільно розподілити на декілька груп: нормотворчі («бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері протидії злочинності, вносить відповідні пропозиції на розгляд Кабінету Міністрів України; розробляє пропозиції до проектів міжнародних договорів України та забезпечує дотримання і виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України»¹); кадрово-організаційні («організовує забезпечення особистої безпеки осіб рядового і начальницького складу, державних службовців Державного бюро розслідувань та інших визначених законом осіб, а також захист осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, від протиправних посягань; забезпечує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників Державного бюро розслідувань, бере участь у формуванні державного замовлення на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців у відповідних сферах»²); інформаційно-аналітичні («здійснює інформаційно-аналітичні заходи щодо встановлення системних причин та умов проявів організованої злочинності та інших видів злочинності, протидію яким віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань, вживає заходів до їх усунення; виключно з метою здійснення своїх повноважень має доступ як користувач до інформаційних систем органів державної влади, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, самостійно створює інформаційні системи та веде оперативний облік в обсязі і порядку, що визначаються завданнями, покладеними на Державне бюро розслідувань, із дотриманням законодавства про захист персональних даних; забезпечує відповідно до законодавства додержання режиму захищеної законом таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, а також визначеного законом порядку оприлюднення та надання доступу до публічної інформації; звітує про свою діяльність у порядку, визначеному цим Законом, та інформує суспільство про результати своєї роботи»³); щодо досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності («припиняє і розкриває кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань; здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, на підставах та в порядку, встановлених законом; здійснює розшук осіб, які переховуються від слідства та суду за кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань; використовує гласних і негласних

¹ Там само.

² Там само.

³ Там само.

штатних та позаштатних працівників на підставах та в порядку, встановлених законом, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності цих відносин, матеріально і морально заохочує осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань»¹); методологічні («розробляє і затверджує методику розслідування окремих видів кримінальних правопорушень»²); щодо захисту майнових публічних інтересів («вживає заходів щодо відшкодування завданих державі збитків і шкоди, забезпечує можливість для конфіскації коштів та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, у порядку, визначеному законодавством; вживає заходів щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості у порядку та в межах компетенції, визначених законодавством; вживає заходів для повернення в Україну з-за кордону коштів та іншого майна, одержаних внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань»³); у сфері взаємодії («здійснює виконання запитів про надання правової допомоги, які надійшли від компетентних органів іноземних держав; здійснює співробітництво з поліцейськими та іншими відповідними органами іноземних держав відповідно до законів та міжнародних договорів України»⁴).

Можна погодитися з думкою Я. М. Лісойвана про можливість умовного поділу повноважень на три основні групи на основі конкретизації завдань, які стоять перед цим правоохоронним органом в державі: «1) повноваження, які характеризують ДБР як орган досудового розслідування. Таких повноважень більшість і вони окреслюють права та обов'язки працівників ДБР у процесі запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів; 2) окремі повноваження, які стосуються участі ДБР України в державній політиці у сфері протидії злочинності та міжнародному співробітництві стосовно правоохоронних питань. Ці повноваження мають на меті профілактичну та превентивну спрямованість; 3) повноваження, пов'язані з роботою із персоналом даного правоохоронного органу, у тому числі його інформаційно-аналітичним, кадровим та матеріально-технічним забезпеченням» [4, с. 583]. Доцільно зауважити, що перераховані повноваження реалізуються як центральним апаратом ДБР, так і його територіальними управліннями. Фактором, що визначає

¹ Там само.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само.

межі застосування повноважень, є компетенція цих суб'єктів, зокрема щодо території, на які поширюється їхня діяльність.

Змістом повноважень є права й обов'язки осіб, що їх реалізують. Права в загальноюридичному розумінні являють собою «визначену правовими нормами міру можливої поведінки, тоді як обов'язок тлумачиться, як те, чого треба беззастережно дотримуватися, що слід безвідмовно виконувати відповідно до вимог суспільства, або виходячи з власного сумління; певний обсяг роботи, сукупність справ, межі відповідальності і т. ін., що визначаються відповідним званням, посадою, родинним станом тощо» [5, с. 548]. Обов'язки – «це нормативно закріплені дії, що покладаються на органи виконавчої влади, посадових і службових осіб цих органів, та які є безумовними до виконання» [3, с. 549].

Фактично реалізація повноважень відбувається через права та обов'язки керівництва та службових осіб територіальних управлінь. Слід наголосити на слушності зауваження К. С. Токаревої про те, що закріплені в адміністративно-правовому статусі права й обов'язки співробітників правоохоронних органів повинні відповідати принципу балансу публічних і приватних інтересів [6, с. 82]. Р. Ю. Курепін зауважує, що повноваження керівника територіального управління ДБР відображають його місце та значення в різноманітних відносинах, які виникають у діяльності територіальних управлінь. За відношенням до служби автор їх поділяє на: «а) загальні, що властиві йому як працівникові ДБР на рівні з іншими службовцями; та б) спеціальні, обумовлені особливим правовим статусом, пов'язаним із специфікою займаної посади» [7, с. 240].

Конкретні права та обов'язки щодо здійснення слідчих та оперативно-розшукових дій визначені нормами Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Окрім цього, Закон України «Про Державну службу» у ст. 7 визначає загальні права та обов'язки державних службовців. Зокрема, вони мають право на: 1) повагу до своєї особистості, честі та гідності, справедливе і шанобливе ставлення з боку керівників, колег та інших осіб; 2) чітке визначення посадових обов'язків; 3) належні для роботи умови служби та їх матеріально-технічне забезпечення; 4) оплату праці залежно від займаної посади, результатів службової діяльності, стажу державної служби, рангу та умов контракту про проходження державної служби (у разі укладення); 5) відпустки, соціальне та пенсійне забезпечення відповідно до закону; 6) професійне навчання, зокрема за державні кошти, відповідно до потреб державного органу; 7) просування по службі з урахуванням професійної компетентності та сумлінного виконання своїх посадових обов'язків; 8) участь у професійних спілках з метою захисту своїх

прав та інтересів; 9) участь у діяльності об'єднань громадян, крім політичних партій у випадках, передбачених цим Законом; 10) оскарження в установленому законом порядку рішень про накладення дисциплінарного стягнення, звільнення з посади державної служби, а також висновку, що містить негативну оцінку за результатами оцінювання його службової діяльності; 11) захист від незаконного переслідування з боку державних органів та їх посадових осіб у разі повідомлення про факти порушення вимог цього Закону; 12) отримання від державних органів, підприємств, установ та організацій, органів місцевого самоврядування необхідної інформації з питань, що належать до його повноважень, у випадках, встановлених законом; 13) безперешкодне ознайомлення з документами про проходження ним державної служби, у тому числі висновками щодо результатів оцінювання його службової діяльності; 14) проведення службового розслідування за його вимогою з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозри¹. Перелічені права спрямовані на захист законних інтересів працівників ДБР щодо справедливої оцінки служби, кар'єрного та професійного зростання, відсутності перешкод щодо професійної діяльності.

Положення про проходження служби особами рядового та начальницького складу ДБР встановлює, що «особи рядового та начальницького складу зобов'язані: чесно і сумлінно додержуватися присяги, Конституції та законів України; добросовісно і в повному обсязі виконувати покладені на них згідно із займаною посадою службові обов'язки, накази безпосередніх та прямих керівників (начальників); додержуватися правил професійної етики; додержуватися вимог антикорупційного законодавства; берегти та підтримувати в належному стані передані їм у користування майно, озброєння і техніку; постійно підвищувати рівень професійних знань, удосконалювати свою майстерність; виявляти повагу до колег по службі, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку, носіння встановленої форми одягу; не рідше одного разу на рік проходити психофізіологічне дослідження із застосуванням поліграфа, комплексний медичний огляд, а у разі потреби – цільовий медичний огляд; сприяти підтриманню порядку і дисципліни; звертатись із службових питань до свого безпосереднього керівника (начальника) і з його дозволу – до прямого керівника (начальника), з особистих питань – до свого керівника (начальника) відповідно до повноважень; доповідати своїм безпосереднім керівникам (начальникам) про події та обставини, що стосуються

¹ Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 10.05.2024).

виконання службових обов'язків, а також про зроблені їм іншими керівниками (начальниками) зауваження; додержуватися вимог безпеки, вживати заходів до запобігання захворюванню, травматизму, повсякденно підвищувати рівень фізичної підготовки, утримуватися від шкідливих для здоров'я звичок; своєчасно подавати відомості про себе, що мають значення для проходження служби у Державному бюро розслідувань (зміна місця проживання, здобуття освіти, притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності); повідомляти безпосередньому керівникові (начальникові) про місце свого перебування під час відпустки та у разі відсутності на службі з інших поважних причин (перебування на лікарняному тощо); з гідністю і честю поводитися в позаслужбовий час»¹. Все вищеперераховане фактично розкриває обов'язки, передбачені ст. 8 Закону України «Про державну службу», крізь призму специфіки служби в ДБР. Вони мають організаційний характер, пов'язані з виконанням таких вимог, як законність, субординація, етика спілкування та поведіння, безпека та ін.

Також працівник ДБР має «дотримуватися встановлених Правилами принципів етичної поведінки, а також загально визначених норм моралі, дбати про власну репутацію, поважати честь і гідність інших службових і посадових осіб, громадян України, іноземців та осіб без громадянства, утримуватися від дій, заяв чи вчинків, що компрометують його самого, колег, інших осіб, з якими взаємодіє працівник ДБР, а також компрометують ДБР та державу. Дотримуватися обов'язку діяти лише на підставі та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, діяти об'єктивно, компетентно та неупереджено, постійно підвищуючи свій професійний рівень, не допускати превальювання приватного інтересу над публічним, здійснювати свою діяльність прозоро (в межах вимог чинного законодавства щодо державної та службової таємниці) тощо»².

Висновки

На основі викладеного можемо зробити висновок про те, що повноваження є законодавчо встановленим обсягом прав та обов'язків,

¹ Про затвердження Положення про проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань : постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 743 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-2020-p> (дата звернення: 10.05.2024).

² Про введення в дію Правил професійної етики працівників Державного бюро розслідувань : наказ Держ. бюро розслідувань від 16.01.2021 № 30 // Державне бюро розслідувань : офіц. сайт. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/kodeks-etiki/doc015.PDF> (дата звернення: 10.05.2024).

який дозволяє повною мірою та максимально ефективно реалізувати завдання й функції територіальних управлінь ДБР. Зазначені повноваження доцільно розподілити:

– за суб'єктом, якому повноваження належать: керівник, слідчі, працівники оперативних підрозділів, працівники допоміжних підрозділів (наприклад, кадрових, фінансово-економічних та ін.);

– за спрямованістю: щодо безпосередньої реалізації завдань ДБР (нормотворчі, кадрово-організаційні, інформційно-аналітичні, досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності, методологічні, захист майнових публічних інтересів, у сфері взаємодії); пов'язані з організацією ефективного виконання вищезазначених повноважень (бережливого ставлення до майна, етичної поведінки тощо).

Список бібліографічних посилань: 1. Велика українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Юридичні науки» / уклад.: В. Л. Бабка, М. М. Шумило ; за ред. А. М. Киридон. Київ : Держ. наук. установа «Енциклопед. вид-во», 2017. 152 с. 2. Шоптенко С. С. Повноваження правоохоронних органів у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення. *Право і суспільство*. 2017. № 4. С. 96–100. 3. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ : Атіка, 2009. 608 с. 4. Лісойван Я. М. Зміст та особливості компетенції Державного бюро розслідувань України в сфері діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 12 (18). С. 576–587. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12\(18\)-576-587](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18)-576-587). 5. Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. ; Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1974. Т. 5 : Н–О. 840 с. 6. Токарева К. С. Адміністративно-правовий статус правоохоронних органів: поняття і структура. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 80–84. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2023.17>. 7. Курепін Р. Ю. Компетенція та повноваження керівника територіального управління Державного бюро розслідування. *Європейські перспективи*. 2023. № 1. С. 236–241. DOI: <https://doi.org/10.32782/EP.2023.1.36>.

Надійшла до редколегії 12.05.2024

Прийнята до опублікування 17.06.2024

Bohdanov R. I. Characteristics of the State Bureau of Investigation's territorial departments' powers

The article focuses on the fact that the creation of the State Bureau of Investigation of Ukraine was an important step towards ensuring the high-quality and efficient functioning of the entire law enforcement sector of our country, as well as the establishment of the rule of law and legality. It is argued that in the current context, the State Bureau of Investigation is

beginning to play an increasingly important role in ensuring the proper functioning of all other state institutions. It is emphasised that the work of the State Bureau of Investigation directly depends on the quality and effectiveness of the powers of its territorial offices.

Based on the analysis of scientific views of scholars, it is noted that powers are a legally established scope of the rights and obligations which allows to implement the tasks and functions of the territorial offices of the State Bureau of Investigation to the fullest extent and with maximum efficiency. It is stated that these powers are exercised both by the central office of the State Bureau of Investigation and by the territorial departments; the factor determining the scope of application of the powers is the competence of these entities, including the territories covered by their activities. It is determined that the powers are aimed at protecting the legitimate interests of SBI employees in a fair assessment of their service, career and professional growth, and the absence of obstacles to their professional activities.

It is argued that the powers of the territorial offices of the State Bureau of Investigation should be divided into two large groups: a) according to the subject to whom the powers belong such as: the head, investigators, employees of operational units, employees of auxiliary units (e.g., personnel, financial and economic); b) according to the orientation 1) on the direct implementation of the SBI's tasks (rule-making, personnel and organisational, information and analytical, pre-trial investigation and operational search activities, methodological, protection of public property interests, in the field of cooperation); 2) related to the organisation of effective performance of the above powers (careful treatment of property, ethical behaviour, etc.)

Key words: powers, legal status, territorial departments, State Bureau of Investigation.

